

 Artikkelit

Toimittajien rajankäyntejä ammattilaisista ja amatööreistä journalismin tuotannossa

Artikkelissa tarkastellaan, millaiseksi suomalaisten sanomalehtitoimittajien ymmärrys yleisöstä journalismin tuottamisessa on rakentumassa sekä miten journalistisen profession moderni käsitys hyvän journalismin käytännöstä peilautuu journalismia ja yleisön osallistumista koskevaan neuvotteluun 2010-luvun taitteessa. Artikkelin teoreettinen tausta ja keskustelu pohjaavat journalismin ja diskurssin tutkimukseen. Aineistona ovat 20 sanomalehtitoimittajan laadulliset haastattelut. Niitä analysoidaan diskursiivisesti: aineistosta on erotettu ammattimaisen uutistuotannon diskurssi sekä valvotun kansalaiskeskustelun diskurssi. Niiden yhdessä katsotaan rakentavan professionaalisen journalismin diskurssia. Huomio analyysissä kohdentuu siihen, miten toimittajat määrittelevät journalistien sekä yleisön roolit ja tehtävät sanomalehden tuotannossa sekä millaiset ammattitaidon ja osallistumisen kriteerit ja käytännöt tällöin rakentuvat. Journalistinen ammattitaito sidotaan tutkituissa sanomalehdissä ensisijaisesti modernin journalismin ihanteiden mukaisiin uutiskäytäntöihin. Lukijoiden aktiivisuus keskustelupalstoilla ja journalistisen työprosessin apuvoimana nähdään positiivisena asiana, mutta diskurssit rakentavat rajaa journalismin ja ”ei-journalismin”, journalismin ja kansalaiskeskustelun sekä ammattilaisen ja amatööriin välille. Kysymys lukijoiden osallistumisesta on maakuntalehdissä myös resurssikysymys. Analyysi viittaa edelleen siihen, että kilpailevat journalismikäsitkset synnyttävät hybridejä ihanteita ja uutiskäytäntöjä, joissa limittyvät niin objektiivisuuden ja riippumattomuuden kuin orastavan osallistumisenkin ihanteet.

AVAINSANAT: journalismi, yleisö, osallistuminen, journalistinen ammattitaito

Tässä artikkelissa tarkastelen, miten alueellisten sanomalehtien toimittajat määrittelevät journalistien sekä yleisön roolit ja tehtävät journalismin tuotannossa. Lisäksi pohdin, millaiset osallistumisen kriteerit ja käytännöt rakentuvat tällöin journalisteille sekä heidän lukijoilleen tai yleisölleen. Kyse on siitä, miten suomalaiset sanomalehtitoimittajat käyvät ammattilaisten ja amatöörien välistä rajankäyntiä yleisön osallistumisesta journalismin tuottamiseen 2010-luvun taitteessa, jolloin sanomalehtijournalismin tuottamisen olosuhteet ovat Suomessa kiihtyvässä liik-

keessä monien muutosten, ristipaineiden, irtisanomisten ja uusien teknologisten mahdollisuuksien vuoksi. Analysoin ensinnäkin sitä, miten toimittajat kuvaavat journalistista ammattitaitoa ja siihen kutoutuvia journalistin ihanteita ja käytäntöjä. Kysymys journalismin ihanteista vie tarkastelun yleisen ja julkisen palvelun, eettisyyden kuin autonomiankin ihanteisiin (Deuze 2005). Näitä peilaten tarkastelen, miten toimittajat kuvaavat journalismin tehtäviä ja eettisyyttä journalistisena ihanteena sekä miten toimittajat kuvaavat journalistista autonomiaa eli riippumattomuutta ja itsenäisyyttä. Toiseksi erittelen, miten toimittajat kuvaavat yleisöä, yleisön tietojen merkittävyyttä, pätevyyttä, eettisyyttä ja miten yleisön osallistuminen suhteutuu autonomiaan. Yleisön journalistiseen prosessiin osallistumisen lähtökohdat ovat myös tärkeitä: mihin ajatus yleisön mukaan kutumisesta perustuu ja mitkä ovat sitä koskevat mahdollisuudet ja uhkakuvat? Koska suomalainen lehdistörakenne on alueellinen, kiinnostavaa on edelleen se, miten yleisön osallistumisen problematiikka kytkeytyy paikallisen tiedon ja keskustelujen tuottamiseen.

Suomalaisten sanomalehtitoimittajien käsitykset yleisön osallistumisesta 2010-luvun taitteessa ovat kiinnostavia, koska journalistien ja yleisön suhde on ollut pitkään lehdistä aktiivisen käsittelyn kohde. Kilpailun kiristyessä on tavoiteltu ihmisläheistä ja lukijalähtöistä journalismia, minkä voi ajatella suuntaavan toimituksen kohti osallistuvia journalismin käytäntöjä (Hujanen 2009). Lisäksi monille suomalaisille lehtitoimittajille kansalaisjournalismi on tullut tutuksi vuosien varrella niin käytännön kokeiluina kuin teoreettisina ajatuksinakin. Kansalaisjournalismi (*public journalism*) on tässä kohdalla tärkeä liike. Se on vaikuttanut teoretisointiin journalismista ja pohjannut journalistien itseymmärryksen uudelleenmäärittelyä korostamalla kansalaisten kutumista mukaan journalistiseen prosessiin ja julkiseen keskusteluun (Ahva 2010; 2012, 790).

Osallistuminen ja modernin journalismin ihanteet

Journalismin ihanteet ovat keskeisiä kysymyksieni kannalta, koska osallistuvan tai dialogisen journalismin ihanteeseen kytketyt uutistyyön periaatteet on nähty monella tapaa vastakohtaisiksi korkean modernin journalismin ihanteille. Objektiivisuus ihanteena lähtee siitä, että journalistit ovat puolueettomia, neutraaleja ja reiluja ja siten luotettavia ajankohtaisen tiedon tarjoajia (Deuze 2005, 446–447). Pelkistäen modernissa uutisihanteessa journalistit näyttäytyvät totuutta etsivinä mediatyöntekijöinä, jotka pyrkivät ajankohtaiseen, faktuaaliseen, tarkkaan, tasapuoliseen ja reiluun uutisointiin. Objektiivisen journalismin ihanteessa toimituksen käytössä oleva vakiintunut tietolähteiden uutisverkosto on keskeinen. Se on hierarkkinen informaation kerääjien ja välittäjien järjestelmä, jossa välittäjän status ja asema verkostossa ratkaisevat, mistä tiedoista tulee uutisia. (Tuchman 1972; 1978, 23–24, 44–45, 82–95; Schudson 2001.) Soffer (2009, 474, 487–488) kuvaa osallistuvan ja objektiivisen journalismin ihanteen eroa seuraavasti: Objektiivisuus kiinnittyy niin sanottuun ekspertti-ammattilaisoraattoriin ja ei-puolueelliseen portinvartijaan, joka kertoo totuuden todellisuuden ja faktojen nimeen sekä välttää polyfoniaa, henkilökohtaisten arvojen ja eksplisiittisten tulkin-

tojen esittämistä. Osallistumista kunnioittavassa ihanteessa journalisti puolestaan välttää monologia, kuuntelee ja heijastaa erilaisia ääniä sekä stimuloi keskustelua, osallistumista ja sitoutumista.

Korkean modernin uutisjournalismin ihanteita on ajankohtaisuuden ja objektiivisuuden lisäksi yleinen tai julkinen palvelu, autonomisuus sekä eettisyys. Nekin tukevat ajatusta kiihottomasta, ulkopuolisesta ja asioihin keskittyvästä journalismista. Onhan ajateltu, että autonomisuus edellyttää riippumattomuutta taloudellisista, poliittisista tai muista ulkopuolisista tahoista. Eettisyys on jäsenetty niin, että journalistin työtä ohjaa eettinen koodisto: hän noudattaa hyvää journalistista tapaa esimerkiksi suojelemalla lähteitään ja yleisöään. (Deuze 2005.) Julkisen palvelun ihanne on merkinnyt modernin journalismin lähtökohdissa ensisijaisesti sitä, että ”laatu-journalismi” tavoittelee yleistä ja julkista merkitystä pikemminkin kuin yksityistä ja henkilökohtaista.

Modernin journalismin periaatteet ja osallistumisen ihanne ovat *ihanteita*, eikä niitä pidä rinnastaa journalismin käytäntöihin (ks. myös Deuze 2005). Tämä käy selväksi, jos ajattelee, miten journalismi ja sen ihanteet ovat olleet Suomessa liikkeessä viimeiset 20 vuotta. Sanomalehdistö on 1990-luvulta lähtien paitsi tavoitellut tunteellisempaa journalismia myös määrätietoisesti etsinyt tapoja limittää yleinen ja yksityinen sekä kuvata yleistä yksityisen ja arkisen kautta (esim. Hujanen 2009; Pantti 2009). Journalismin eettiset koodit ovat nekin olleet koetuksella ja liikkeessä, ennen muuta kiireen ja kilpailun vuoksi (Juntunen 2009). Anu Kantola (2011) kuvaa suomalaisen journalismin muutosta liikkeenä korkean modernin journalismista kohti notkean modernin julkisuutta ja journalismia. Havainto pätee monilta osin alueelliseen sanomalehdistöön ja kertoo myös ihanteiden notkeudesta. Notkean modernin sanomalehti pyrkii tuottamaan niin järkeen kuin tunteeseen vetoavia sisältöjä, välittämään tietoa ja kertomaan tarinoita, herättämään keskustelua, viihdyttämään ja hätkähdyttämäänkin.

Objektiivisuus ja *muut modernin journalismin ihanteet* sekä *osallistuminen* onkin syytä ymmärtää tässä ennen kaikkea analyttisiksi välineiksi ymmärtää journalismin nykyistä murrosta osallistumisen näkökulmasta. Koska nämä ihanteet eroavat teoreettisina journalismin ihanteina perimmäisellä tavalla mutta käytäntöinä muuntuvat ja limittyvät toisiinsa, on tärkeää kohdistaa huomio siihen, miten ontologisesti ja epistemologisesti erilaisia ihanteita journalismin käytännöissä neuvotellaan ja sovitaan yhteen.

Miten toimittajat suhtautuvat ajatukseen vuorovaikutuksesta yleisön kanssa? Odotukset ovat pitkään olleet korkealla, eivät vähiten verkon mahdollisuuksien takia. Verkolla on sanottu olevan potentiaalia tuottaa journalismia ennemminkin kansalaisille ja heidän *kanssaan* kuin heitä *varten*. Verkon on ajateltu ruokkivan alhaalta ylös suuntautuvaa dialogista tai osallistuvaa journalismia (Haas 2007; Harrison & Barthel 2009; Matheson 2004, 453; Lewis ym. 2010; Scolari 2009). Gillmor (2006, xxiv) on havainnollistanut tätä oppimisen metaforalla: siinä missä konventionaalinen teollinen valtamedia on lähestynyt uutista luentona, uudet kansalaisjournalismin mallit verkkoympäristössä mahdollistavat keskustelun tai seminaarin kaltaisen journalis-

min, jossa tieto syntyy vuorovaikutuksen ja harkinnan kautta – jakamalla tietoa, kysymyksiä, kokemuksia ja tunteita.

Myös edellä mainittu kansalaisjournalismi on toiminut Suomessa kimmokkeena reflektoida ja muuttaa yleisön roolia. Suomeen 1990-luvulla rantautunut kansalaisjournalismi on kyseenalaistanut objektiivisuuden ja riippumattomuuden ja haastanut journalistit jakamaan työtään ja valtaansa ihmisten kanssa dialogin kautta – legitimoimalla ihmisten arjen kokemukseen nojaavan tiedon ja päästämällä journalismiin vaihtoehtoisia ääniä ja näkökulmia. Ihmiset näyttäytyvät poliittisesti ja yhteisöllisesti aktiivisina toimijoina. Kuten esimerkiksi *Savon Sanomien* toimituksessa paikallisista kysymyksistä järjestetyt keskustelutilaisuudet kertovat, ihmiset ovat yksilöitä ja kansalaisia, jotka osallistuvat keskusteluun julkisista asioista ja ratkaisevat paikallisia ongelmia (Heikkilä 2001). Journalistin tehtävä tarkoittaa näin julkisen ja paikallisen elämän palvelua auttamalla kansalaisia osallistumaan siihen (Rosen 1991, 267–274; 2008; Ripatti-Torniainen 2011).

Viimeaikaisen tutkimuksen valossa kontaktit yleisöön ovat toimittajien mielestä hyväksi journalismille (Domingo ym. 2008; Heinonen 2011). Lukijoiden osallistaminen journalistiseen prosessiin on kuitenkin myös ongelmallista. Suomalaiset toimittajat ilmaisivat kansalaisjournalismia koskevissa haastatteluissa 2003–2004 huolen autonomian menetyksestä sekä vaikeuden nähdä kansalaisten tuottamassa sisällössä uutisarvoa (Ahva 2012, 798). Samansuuntainen havainto on tehty muuallakin: toimittajat eivät pidä kansalaisten journalismia varsinaisena journalismina, ja valtamedia on soveltanut digitaalisessa sisällössä pitkään journalismin vanhoja toimitusrutiineja ja journalismia koskevia arvoja (Heinonen & Domingo 2009, 70). On kuitenkin myös tuoreita havaintoja siitä, että kontrollin sijaan toimittajat arvostavat yleisön tarjoamia sisältöjä ja arvottavat osallistumisen ja journalismin läpinäkyvyyden näin uudella tavalla profession ihanteiksi (Andén-Papadopoulos & Pantti 2013). Ammattilaisten ja amatöörien välisen suhteen jännite ja orastava rajankäynti – ”*nascent boundary work*”, Seth Lewisia (2012, 852) lainaten – onkin keskeinen toimittajien itseyttä koskeva nykytutkimuksen haaste ja havainto: miten journalistit suojelevat professiotaan, sen resursseja ja auktoriteettiasemaa amatööreiltä ja/tai avaavat sitä heitä kohtaan (Örnebring 2013, 36). Tähän keskusteluun tämä artikkeli kytkeytyy suomalaisen alueellisen sanomalehdistön näkökulmasta.

Tutkimusasetelma

Tutkimus pohjaa toimittajahaastatteluihin. Aineisto on kerätty *Etelä-Suomen Sanomista* ja *Savon Sanomista*. Molemmat lehdet ovat alueidensa johtavia päivälehtiä. Vuonna 2011 *Etelä-Suomen Sanomien* levikki oli 56 616 ja *Savon Sanomien* 61 666 kappaletta (LT 2011). Lehtien lukijapeitto niiden keskeisillä alueilla on 60–67 prosenttia (KMT 2011). Painetun lehden lisäksi niiden tarjontaa voi lukea näköislehdestä, mobiilipalveluista ja lukulaitteilta. Maakuntalehdillä on erityistehtävä paikallisen tiedon tuottajana ja ihmisten paikallisiin yhteisöihin kiinnittymisen. Lehdistön omnibusperinne – itse tuo-

tetun ja uutistoimistoilta hankitun valtakunnallisen ja kansainvälisen uutisaineiston osuus sisällöstä on huomattava – merkitsee toki sitä, että ne edustavat monessa mielessä myös suomalaista valtavirtamediaa ja -journalismia.

Etelä-Suomen Sanomat ja *Savon Sanomat* ovat eläneet suomalaisille sanomalehdille tyypillistä muutosprojektien kehityskulkua 2000-luvun ajan. Lehtiä kuvaa liiketoiminnan näkökulmasta huoli levikkien ja ilmoitustulojen pienenemisestä. Journalismin näkökulmasta muutos on kiteytynyt markkinaehtoistumiseen ja asiakaslähtöisyyden vahvistumiseen. Lehdet ovat pyrkineet parantamaan lukijasuhdettaan. Tästä kertoo mukanaolo kansalaisjournalistissa hankkeissa (Heikkilä 2001), mutta erityisesti sitä ilmentää pyrkimys kohti ”ihmisläheistä” ja ”kiinnostavaa” journalismia (Hujanen 2008). Projekti journalismin sisällön muuttamiseksi on tiivistynyt lehdissä myös haluun irtautua byrokraattisesta uutisoinnista ja siirtyä kohti ”ihmisten arkea”. Asiakaslähtöistä toimintatapaa ilmentää konkreettisesti esimerkiksi se, että tapahtumien tai asioiden kiinnostavuutta ei arvioi toimitus vaan lukijoiden kiinnostus, jota mitataan erilaisin mittarein. Yksi niistä on Risc Monitor markkinatutkimusmenetelmä, joka tuli *Savon Sanomissa* journalistisen työn välineeksi 2000-luvulla (Hujanen 2008). Lukijaryhmille tarjotaan heidän elämäntyylejään ja arvojaan peilaavia sisältöjä, jotka houkuttelevat myös mainostajia.

Lehdet ovat toteuttaneet sisällön uudistuksen tueksi organisaatiouudistuksia, jotka ovat korostaneet ennakkosuunnittelua, ennakointia ja tiimityötä. Samaan aikaan on nähtävissä merkkejä päälliköiden sananvallan ja ohjausroolin vahvistumisesta uutistyössä (Hujanen 2011). Keskeistä viime vuosien uudistushankkeissa on ollut myös pyrkimys kehittää sanomalehtien välistä yhteistyötä saman konsernin lehtien välillä ja yli konsernirajojen. Vaikka yleisön ja toimituksen välisen suhteen kehittäminen on siis ollut esillä, vielä määrätietoisemmin on haettu toimitusten eli professionaalisten journalismin tuottajien yhteistyötä ja uudenlaista työnjakoa kansallisella tasolla. Käsitykset journalismista sekä toimittajien ja yleisön roolista rakentuivat 2010-luvun kynnyksellä tutkituissa toimituksissa näin jännitteisessä, irtisanomisten, taloudellisen epävarmuuden ja erilaisten muutoshankkeiden värittämissä kontekstissa.

Empiirinen aineisto koostuu 20 teemahaastattelusta. Haastateltavat olivat toimittajia ja keskijohtoa: uutis-, toimitus- ja osastopäälliköitä sekä tuottajia. *Savon Sanomista* haastateltavia oli yksitoista, viisi naista ja kuusi miestä. *Etelä-Suomen Sanomista* haastateltavia oli yhdeksän. Heistä naisia oli neljä ja miehiä viisi. Keskijohtoon haastateltavista kuului kahdeksan, molemmista lehdistä neljä. Loput kaksitoista työskentelivät uutistoimituksen tai erikoisosaston toimittajana. Yhtä puhelinhaastattelua lukuun ottamatta haastattelut tehtiin joulukuussa 2009 ja tammikuussa 2010 tutkittavissa toimituksissa Kuopiossa ja Lahdessa kasvotusten toimittajien kanssa. Haastattelut teki tutkimusapulaisena työskennellyt Jutta Mattson, ja ne kestivät keskimäärin tunnin. Noin puolet ajasta käsiteltiin yleisön osallistumista. Haastattelut myös nauhoitettiin ja litteroitiin. Koska haastateltaville luvattiin anonymiteetti, heidän nimiään ei kerrota eikä aineistokatkelmien yhteydessä viitata heidän asemaansa, toimitukseensa tai sukupuoleensa.

Haastatteluissa yleisön osallistuminen journalismin tuottamiseen oli toinen kahdesta isosta pääteemasta. Toinen pääteema koski vuorovaikutusta ja osallistumista toi-

mituksen sisällä. Haastattelut tuottivat runsaan aineiston, 414 liuskaa (A4) rivivälillä yksi litteroituna. Yleisön osallistumista selvitettiin kysymällä 1) toimituksen ja yleisön välisestä yhteydenpidosta ja vuorovaikutuksesta – miten haastateltava ja muut toimittajat sekä toimituksen ulkopuolella olevat ihmiset kommunikoivat ja mikä on sen tarkoitus; miten haastateltava haluisi kehittää vuorovaikutusta sekä minkälaisia järjestyjä ja resursseja se vaatisi, 2) toimittajien käsityksistä heidän roolistaan suhteessa yleisöön ja lukijoihin sekä 3) toimittajien käsityksistä yleisön osallistumisesta journalismin tuottamiseen – miten haastateltava mielsi yleisön tai lukijoiden tuottaman sisällön ja roolin journalismin, yhteisöjen, yhteiskunnan ja demokratian näkökulmasta.

Kriittinen diskurssianalyysi (*Critical Discourse Analysis, CDA*) viittaa lähestymistapoihin, jotka tarkastelevat kielenkäytön sosiaalisia olosuhteita, ehtoja ja seurauksia (Fairclough & Wodak, 1997; Wodak 2001; Fairclough 2003). Diskurssi määritellään kielenkäytöksi sosiaalisena käytäntönä ja sen katsotaan ilmenevän institutionaalisissa, historiallisissa ja poliittisissa rakenteissa sekä prosesseissa. Diskurssi nähdään elimelliseksi osaksi sosiaalisia ilmiöitä. Niihin kuuluu myös ammatillaisuuden ja professionaalisuuden rakentuminen (Fairclough & Wodak 1997, 258–259), joka tässä artikkelissa viittaa journalismiin ja sen arvoihin ja käytäntöihin.

Kriittisen diskurssianalyysin viitekehystä soveltaen journalismin sekä journalistin ja yleisön suhteen uudelleen neuvottelu nähdään artikkelissa paikallisena, historiallisena ja diskursiivisena prosessina, jossa ja jonka kautta uusia ja vanhoja orastavia journalismin ihanteita ja käytäntöjä yhtäältä arvostetaan ja hyväksytään ja toisaalta suljetaan pois tai marginalisoidaan (Deuze 2005, 446; McNair 1998, 64). Lähtökohta ei merkitse sitä, etteikö hyvän journalismin ihanteen ”uudelleen keksiminen” olisi myös organisatorinen, materiaallinen ja teknologinen prosessi ja siten lähtökohtaisesti kompleksinen ja monikerroksinen.

Kerätyssä aineistossa rakentuvat diskurssit ymmärretään näkökulmiksi. Niissä hyvä journalismi ja sallittu osallistuminen määritellään tietystä perspektiivistä, joka olettaa toimittajille ja yleisölle tiettyjä tehtäviä ja kompetensseja. Diskursseille on myös ominaista, etteivät ne ole samanarvoisia. Niistä jotkut ovat arvovaltaisia ja toiset taistelevat tullakseen tunnustetuiksi, minkä vuoksi lähestyn journalistien puhetta kamppailuna osallistumisen rajoista ja merkityksistä. On kiinnostavaa, mikä diskurssi nousee aineistossa hallitsevaksi. Koska journalismin ihanteet, arvot ja käytännöt ammentavat myös sosiaalisessa ja historiallisessa kontekstissa mahdollisista diskursseista, lähdän siitä, että journalistit tukeutuvat vaikutusvaltaisiin olemassa oleviin diskursseihin neuvotellessaan toimittajan ja yleisön suhdetta. Journalistien ammatillinen mielikuvitus on näiden diskurssien rajoittamaa, mutta sisältää mahdollisuuden muokata ja luoda uusia diskursseja. Suomalaisten sanomalehtitoimittajien tapauksessa voi ajatella, että korkea modernin journalismin eetos ja professionaaliset ihanteet ovat läsnä heidän journalismia koskevassa mielikuvitustyössään.

Journalismin tuotannon avautuminen yleisölle näyttäytyi aineistossa sekä uhkina että mahdollisuuksina, mutta enemmän puhuttiin ongelmista. Ottaakseni haltuun osallistumisen rajojen määrittelyä olen nimennyt aineistosta 1) ammattimaisen uutistuotannon diskurssin sekä 2) valvotun kansalaiskeskustelun diskurssin. Katson nii-

den yhdessä rakentavan professionaalisen journalismin diskurssia. Diskursseja ei voi ”lukea” aineistosta sellaisenaan, vaan diskurssien nimeämisessä on kyse tutkijan tulkinnasta, joka on sidoksissa tutkimuskysymykseen ja teoreettiseen kehykseen. Samasta aineistosta olisi ollut mahdollista nimetä diskursseja toisinkin perustein. Haastatteluaineiston ryhmittelyssä on avustanut tutkimusassistentti Heidi Uttana.

Ammattimaisen uutistuotannon diskurssi

Ammattimaisen uutistuotannon diskurssi on aineistossa hegemonisen diskurssin asemassa. Uusia, osallistuvia journalismin käytäntöjä, mahdollisuuksia ja rajoja neuvotellaan sen määrittäminä ja rajoissa. Ammattimaisen uutistuotannon diskurssissa rakentuu vaatimus ammattimaisesti tuotetusta journalismista. Mikä tai kenen tahansa tuottama sisältö ei sen näkökulmasta täytä journalismin vaatimusta. ”Hyvään” tai ”oikeaan” journalismiin kuuluu aina ammattitaito. Aineistoa tiivistäen ammattitoimittaja pystyy ja hänen tulee pystyä parempaan kuin lukijan: ”toimittajat ovat ammattilaisia ja lukijat ovat lukijoita”.

Vaikka lukijoiden ja toimittajien roolit nähdään perinteisinä, ammattimaisen uutistuotannon diskurssissa pohditaan mahdollisuutta siihen, että muut kuin ammattitoimittajat tuottavat journalismia. Tämä kertoo, että lukijoiden osallistamista on arvioitu toimituksissa myös uutistyön näkökulmasta. Kehitys kohti ei-ammattilaisten tuottamaa sanomalehteä näyttäytyy diskurssissa kuitenkin ongelmallisena. Ei-ammattilaisten tuottama sisältö uhkaa laadukasta journalismia. Vaikka toimittajan ammattiin on vapaa pääsy, ammattitaidoksi määrittyy ”journalismin peruseriaatteiden” tuntemus. Katkelmassa alla toimittaja rinnastuu lääkäriin – ammattilaiseen – vastakohtana ”puoskarille” ja kouluttamattomalle. Journalismin peruseriaatteiden hallinta näyttäytyy tutkintona, joka vaaditaan oikeuteen tehdä journalistista työtä. Vaatimus on mielenkiintoinen, koska etenkin vanhemman toimittajasukupolven edustajilla ei ole alan koulutusta ja toimittajakoulutuksen tarpeellisuus on usein kyseenalaistettu muuhun erityistietämykseen nähden:

Jos lehti aattelee, että tämä se on halpa tapa tuottaa sisältöä ja otetaan ilmaseks vaan näiltä satunnaisilta kirjottajilta ja korvataan ammattitoimittajat näillä, sillonhan se on selkeesti uhka, se uhkaa kaikkia yleisiä journalismin periaatetta ja ammattitaitosta tuotantoa. Mä oon aina verrannu tätä esimerkiksi lääkärin ammattiin. Jos me tarvitaan lääkäriä, niin mehän mennään tietysti ammattilaisen luo, eikä jonku kouluttamattoman puoskarin luo. Tää esittää hyvin eron, mikä on ammattitoimittajalla ja kellä tahansa, koska nythän yleinen kuvitelma on, että kuka tahansa pystys istuun ja kirjoiteleen, mutta eihän hyvää journalismia tehä mielikuvituksesta ja omasta päästä, että istutaan vaan ja kirjoitellaan, mitä sylki suuhun tuo.

Ammattimaisen uutistuotannon diskurssissa puhutaan yleisöstä, lukijoista, kansalaisista ja ”keistä tahansa” pohtimatta niiden sisältöjä. Rakentuva kuva lukijoista

ei mairittele heidän taitojaan, tietojaan, kokemuksiinsa tai asiantuntijuuttaan: hän on ”kokematon ihminen”, ”satunnainen kirjoittaja”, ”keskivertolukija” tai ”kuka tahansa”, jolla ei ole journalistisia taitoja:

Mä en oo oikeestaan koskaan uskonu siihen, että kansalaiset varsinaista journalismia pystyvä tuottamaan...

Satunnaiset kirjoittajat kirjoittelevat omia juttujaan, hetken mielihoiteesta, mielikuvituksesta. Diskurssissa ei painotu asianosaisten ja pätevien henkilöiden tai yhteisöjen osallistuva ja journalismia rikastuttava lukijakunta. Lukijakunta on osallistumista ajatellen paitsi epäpätevä ja epämääräinen myös kovaääninen ja harvalukuinen. Parhainta yleisön antia edustavat diskurssissa uutisvinkit ja kuvat. Ne nimetään ”tavallaan journalismiksi” ja journalistisen työprosessin osaksi, joka pohjaa ja resursoi ammatijournalismia.

Peruste vaatia professionaalisten ihanteiden ja käytäntöjen tuntemusta lukijoilta kytkeytyy diskurssissa siihen, että se takaa sanomalehdelle uskottavuuden ja laadun, jolla sen uskotaan pärjäävän moninaistuvassa ja kilpaillussa mediamaisemassa. Koska diskurssissa rakentuvat lukijat eivät tunne journalismin pelisääntöjä, he tulevat rikkooneeksi niitä, ja sillä voi olla vakavia seurauksia journalismille. Kuten seuraava katkelma kuvastaa, tässä diskurssissa ”liian pitkälle menevä” lukijoiden osallistuminen uhkaa sanomalehteä:

Kyllä se [lukijoiden osallistuminen] liian pitkälle mennessään on [uhka]. Varsinkin sitten, jos siinä ei noudateta samoja periaatteita kuin journalistit noudattaa. Pahimmillaan voi varmaan viedä lehdeksi sen uskottavuuden, mikä on kaikkein tärkein asia lehden olemassaolon kannalta, taas jos lukijoita ajatellaan, luotettavuus ja uskottavuus ja laatu siten varmaan. Kait on niin, että koulutetut ja kokeneet toimittajat pystyy kuitenkin tekemään laadukkaampaa journalismia kuin keskivertolukijat.

Ammattimaisen uutistuotannodiskurssissa rakentuu edelleen vaatimus siitä, että lukijan on kyettävä erottamaan sanomalehdessä toimituksen tuottama ja muiden aiheisto. Alla haastateltava ensinnäkin rajaa lukijoiden osallistumisen juttujen muodossa uutispuolelta ulkopuolelle, yleisönosastoon ja nuorten sivuille. Toiseksi katkelma ilmentää diskurssissa rakentuvaa selvää rajaa ”journalismin” ja ”muun” välillä.

Toisaalta kuitenkin kyllä mun mielestä on ihan aiheellista, että toimittajat ovat ammattilaisia ja lukijat ovat lukijoita, että niillä on kuitenkin erittäin aktiivinen yleisöosasto. Sinällään ehkä mitään kansalaisjuttuja ei sivuille asti tarvita paitsi nää nuorten jutut on ihan hyviä. ... Kyllä mun mielestä lukijoiden pitää voida erottaa, mikä on toimituksen tuottama journalistista sisältöä ja mikä on jotaki muuta, vaikka se lukijan tuottama juttu. Ohnan tavallaan vieraileva kolumnistiki lukijan tuottama juttu, meillä on semmosiaki. Nehän voi olla hyvinkin luettuja, ne voi olla hyvinkin hyviä, ovatkin välillä ja niin edelleen. Mutta se pitää voida kuitenkin lukijan halutessaan erottaa, mikä on toimituksen.

Vaikka hyvä journalistinen käytäntö ja journalismin legitimitettiin pohjaavat ammatimaisen uutistuotannodiskurssissa journalismin ”perusperiaatteisiin”, ”lainalaisuuksiin”, ”pelisääntöihin” tai toimituksen ”flipperiin”, diskurssissa analysoidaan ammattitaitoa ja journalismin perusperiaatteita vain rivien välissä: oletetaan, että kaikki tuntevat ne, ilman että ne täytyy pukea sanoiksi. Kun aineistosta poimii journalismin periaatteiden vihjeet, ammattitaidon ja osallistumisen rajat ja muodot peilautuvat modernin journalismin ihanteisiin, tietoisuuteen niistä ja kykyyn noudattaa niitä. Nämä ihanteet painottavat journalismin ajankohtaisuutta ja uutis keskeisyyttä, objektiivisuutta, yleisen ja julkisen edun palvelua, riippumattomuutta ja eettistä harkintaa.

Objektiivisuus-sana esiintyy aineistossa vain muutaman kerran, mutta usea kohta viittaa siihen. Tasapuolisen ja puolueettoman uutisen ihanteeseen viittaavat yleisön oikeus ”oikeudenmukaiseen tiedonsaantiin” sekä toimittajille osoitetut vaatimukset laajasta, monipuolisesta ja riippumattomasta näkökulmasta. Aineistossa rakentuvassa ammatimaisen uutistuotannon diskurssissa journalistinen ammattitaito määrittyy *ei-subjektiiviseksi* ja *ei-henkilökohtaiseksi* viitekehyykseksi, mikä tekee yleisön tarjoaman sisällön ongelmalliseksi. Toimittajat katsovat, että siinä on usein kyse yhden henkilön subjektiivisesta näkökulmasta. Heidän itse tulee pyrkiä toimimaan ammatti-identiteetin ja ”journalistin oikeudentajun” mukaan: ammattitaitoa on olla ajamatta kenenkään asiaa ja olemalla avoin erilaisia tietoja ja lähteitä kohtaan:

Et pitää pystyä kuitenkin kirjoittamaan siitä, minkä kokee, että on ehkä silleen, ...mikä on objektiivista, ...että ei lähe tavallaan kenenkään kelkkaan mukaan. ... Et vaikeistaki asioista pysty kirjoittamaan yhtälailla eikä sensurois itteään millään lailla tai näitä muita ihmisiä.

Modernin uutisjournalismin ihanteen eettinen ulottuvuus piirtyy sekä ammatimaisen uutistuotannon diskurssissa esteeksi tai rajoitteeksi lukijoiden osallistumiselle. Diskurssissa rakentuu esitys sanomalehti-instituutiosta, joka toisin kuin yleisö harkitsee ja kantaa vastuun siitä, mitä julkaistaan. Satunnaiset osallistujat eivät tunne eettistä tai oikeudellista vastuutaan. Keskeinen eettinen yleisön osallistumiseen liittyvä huoli on aineistossa yksityisyyden suoja ja tiedon julkisuutta koskevat rajoitukset. Toimittajien mielestä yleisö ei tunne rajoituksia, jotka liittyvät tiedon hankintaan ja esittämiseen tai yksityisiä henkilöitä koskevaan suojaan. Alla olevassa katkelmassa haastateltava kertoo esimerkkinä oikeudenkäyntiä koskevan uutisen kirjoittamisen, jossa vaaraksi nähdään ei-julkisen tiedon esittäminen.

Koska entäs jos, no en mä kyl usko, et meillä sellasta pääsis tapahtumaankaan, et joku täysin kokematon ihminen pääsis kirjottamaan vaikka oikeudenkäyntiä koskevan uutisen tai poliisiuutisen, koska siinä on ihan mieletön riski et se kirjottaa jotain sellasta ulos, jota ei missään nimessä saa kirjottaa, tai jos joku ihminen, jolla ei ole journalistisia taitoja, pannaan kirjoittamaan vaikka sosiaali- ja terveyslautakunnan pykälästä uutinen, jos se ei tiedä, mitkä on julkisuusperiaatteet. Tai jossakin lähiössä on tapahtunu jotain jollaki tontilla ja sinne menee kuka tahansa tekeen jutun, jos ei tiedä, et sillä ei oo mitään asiaa sinne tontille tai mikä on yksityisyyden raja.

Journalistinen ja journalistin autonomisuus määrittyy ammattimaisen uutistuotannon diskurssissa myös sanomalehden ja profession kulmakiveksi. Se piirtyy riippumattomuudeksi toimituksen ulkopuolisista tahoista ja vaikutuspyrkimyksistä. Taloudelliset piirit kuuluvat niihin, vaikka tämä ei korostu aineistossa. Sen sijaan diskurssissa painotetaan, että ammattijournalistin on oltava riippumaton myös suhteessa osallistuvaan yleisöön. Toimittaja alla vetoaa tämänkaltaisten tapausten kohdalla velvollisuuteen noudattaa ”journalistista oikeudentajua”:

Ei ajatustenvaihdosta varmaan mitään haittaa oo, ammattijournalistin kyllä pitäs oivaltaa oma identiteettinsä, että ... hän omassa ammatissaan pysyy riippumattomana tekijänä. Siitä on karkeitakin esimerkkejä, kun toimittaja ryhtyy yhden liikkeen piilovaikuttajaks. Sillon mennään usein ikävällä tavalla metsään ja ne motiivit ei avaudu juttujen taustalta. Mutta jos se [toimittaja] kykenee noudattamaan journalistin ohjeita ja toimimaan ... journalistin oikeudentajun mukaan, en mä nää et siitä [ajatustenvaihdosta] mitään haittaa on.

Kuten katkelma osoittaa, yleisön osallistumista ei rajoita vain ammattitaitovaatimukset, vaan se, että autonomisuus itsessään nähdään sanomalehden elinehdoksi. Autonomisuuden ihanne ilmenee siinä, että yleisölle rakentuu rajattu ja kontrolloitu rooli journalistisessa prosessissa, ja päätösvalta julkaisemisesta pysyy toimituksella. Ammattijournalisti piirtyy portinvartijana sekä suhteessa taloudellisiin ja poliittisiin vaikutuspiireihin että lukijoihin. Lukijoilla nähdään näin rooli sanomalehden journalistisen prosessin apuvoimana, mutta profession vakiintunein säännöin ja periaattein.

Et viime kädessä journalistinen päätösvalta ja juttujen toteuttaminen, se on toimituksen heiniä, ei sitä voi jättää kansalaisten huoleksi. Eikä sitä voi jättää minkään muunkaan tahon huoleksi. Periaatteessa vaan siitä voi saada vinkkiä ja osviittoja mutta niiden merkitystä ei saa yliarvioida.

Toisin kuin osallistuvan journalismin ihanne on usein ajateltu (Soffer 2009), ammattimaisen uutistuotannon diskurssissa journalismia ei tehdä paikallisten lukijoiden kanssa vaan heitä varten. Keräämäni aineiston diskurssissa käydään keskustelua, kenen lehdestä on kyse ja päädytään siihen, että tekijyys kuuluu journalisteille:

Se että lukijat rupeis tekemään meidän lehteä, niin sitä, enkä niin vähääkään, oudoksun. Pitäisin parempana, että me tehtäis lehteä lukijoille. ...Jos lukijoiden tuottama aineisto lisääntyy, silloinhan journalistien tuottama vähenee ja silloinhan, kenen se lehti sitten loppujen on, jos nyt lehdestä puhutaan. Mä luulen, että verkossa on paljon luontevampaa tällainen. Ja siellä niitä mahdollisuuksia on ehkä. Ja sillä on voinut olla suuri merkitys, että ihmiset nykyään pystyy purkamaan verkossa erilaisilla keskustelupalstoilla ja muutenkin. Siellä voi tehdä omia sivujaan ja muuta. Miksi lehdessä sitten pitäisi sen enempiä kuin nyt.

Riippumattomuuden ja ammattilaisten tekijyyden korostaminen on yhteydessä modernin journalismin ihanteeseen journalismista julkisen ja yleisen edun palvelijana. Diskurssissa laajaan katsantokantaan pyrkivä professionaalinen journalismi toimii ”kansan puolesta” ja valtaa vahtien. Henkilökohtainen, arkinen tai paikallinen eivät näyttäydy diskurssissa itseisarvoina tai välttämättä yleisesti merkittävänä ja yhteiskunnallisena. Lukijoiden osallistumista suhteessa paikallisen tiedon tuottamiseen pohdittiin aineistossa vähän. Paikallisuus on sanomalehdelle tärkeää, mutta lukijan kykyyn kertoa ”yksin” ”olennaista” tai ”yleisesti kiinnostavaa” ei oikein uskota. Ensimmäisessä katkelmassa alla toimittaja näkee yleisön osallistumisen uhkana, koska suomalaisen yhteiskunnan ”todelliset” ongelmat uhkaavat peittyä. Toinen katkelma ilmentää vaatimusta siitä, että myös lukijan paikallisen tarinan on syytä olla yleisesti kiinnostava.

Totta kai se voi olla [uhka], koska siinä on aina vaara, että se johtaa siihen, ehkä joku siihen haluaakin sen johtavan, että journalismi pinnallistuu entisestään ja pinnallisuus vaan epäolennaisuuksia ja näennäisongelmia.. Silloin unohdetaan ne todelliset ongelmat, mitä on tai saattaa olla syntymässä suomalaisessaki yhteiskunnassa... Se musta on väärin, jos aatellaan journalismin perimmäistä tehtävää, niinku mä itse ymmärrän sen vallan vahtikoirona ja kansanvallan puolustajana ja ihmisten oikeudenmukaisen tiedonsaannin turvaajana.

Kiinnostaako lukijoita kuitenkaan kauheast, että siellä on jostain Urhelan kyläkoulun myyntitapahtumasta pikkulukijan kirjottama uutinen. ...Jos aattelee, et lehdet on nyt murrosvaiheessa, että pitäis löytää oma rooli, netin sirpaleisen maailman lisäksi olis taustottamista ja että pyritään auttamaan ihmisiä mielipiteen muodostamisessa, löytämään niitä olennaisia kohtia. Et mennäänkö lehissäki sit hakoteille, et ruvetaan rääpimään vähä sieltä ja täältä et lukijan ääni nyt kuuluu täällä, jos se lukijan ääni ei nyt välttämättä oo siis kuitenkaan kauheen kiinnostava.

Miksi toimittajat eivät päästä ammatillista mielikuvitustaan lentoon vuorovaikutustapojen kehittämiseksi? Julkaisijan vastuu vaikuttaa, mutta yksinään se tuskin selittää diskurssia. Aineistossa tulee esiin myös huoli sanomalehtien tulevaisuudesta ja työpaikoista. Vaikka haastatellut toimittajat eivät nähneet siinä todellista vaaraa, että amatöörijournalistit vievät heiltä työpaikkoja, he pohtivat problematiikkaa suhteessa irtisanomisiin, journalismin hintaan ja palkattujen toimittajien määrään. Alla oleva sitaatti ilmentää haastatteluissa rakentuvaa epäuskoa lukijan kykyyn tuottaa laadukasta ja kriittistä paikallista uutistietoa. Kohta ”tosi halvalla” kytkee keskusteluun mediatalojen irtisanomiset ja sen miten paikallisen yleisön mahdollisesti kasvava rooli rakentuu uhaksi. Se on näet yrityksen johdon mahdollinen keino säästää toimituksen resursseista:

Sitähän tässä on just mietitty. Kyllähän se riippuu ihan siitä, miten lehdessä toimittajien johto rajaa sen, miten niitä käytetään. Jos halutaan päästä tosi halvalla, niin irtisanotaan loppujaki toimittajia, että kyllähän me sitte ruvetaa kokoamaan jotain kaupunkilehden tasosta [lehteä], jossa laitetaan kaupunginhallituksen päätökset ja sille otsikko ja annetaan juttuja sinne verkosta tai ihmisten lähettämiä. ... Nimenomaan ilmaisjakelulehdet saattaa olla sen tasoa, et tietenkin kyllä joku voi ihan hyötyä näin. Mut mä en oikein usko, et sanomalehdessä, maakuntalehdessä varsinkaan, niis on mitään vaaraa.

Kansalaiskeskustelun diskurssi

Valvotun kansalaiskeskustelun diskurssi paikantui aineistossa alisteiseksi ammattimaisen uutistuotannon diskurssille, mutta kuten on tullut esiin, molempien voi yhdessä katsoa rakentavan professionaalisen journalismin diskurssia. Diskurssia ei silti voi pitää merkityksettömänä. Se kertoo siitä, että yleisölle tai kansalaisille neuvotellaan osallistumisen paikkoja ja muotoja sanomalehdessä. Katkelma alla on ainutlaatuinen aineistossa, sillä se ilmentää puhujan halua miettiä journalismin tekijyyttä ja portinvartijuutta laajemmin:

Perinteisestihän toimituksessa on ajateltu niin, että toimittaja on portinvartija, joka vahvii, että mikä hyväksi ja mikä pahaksi, mikä on mielenkiintosta ja mikä vähemmän mielenkiintosta. Kyllä mä näkisin, että tietysti pitää uskaltaa ottaa siinä mielessä haasteita vastaan, että entistä portсарin roolia muuttaa ehkä siihen suuntaan, että hyväksytään että tulee materiaalia muualtakin, lukijalähtöisesti.

Diskurssin nimen mukaisesti muiden kuin journalistien tuottamassa sisällössä ja osallistumisen muodoissa on kyse muusta kuin journalismista: *kansalaiskeskustelusta ja yhteisöllisyydestä*. Diskurssi ilmentää siten osaltaan diskursiivista erottelua journalismin ja ei-journalismin välillä.

Se ei oo sitte enää journalismia, jos lähetään siihen, et lukijat tai käyttäjät saa suolta mitä huvittaa, et just tällaset facebookin tyyppistä enemmän tällasta yhteisöllisyyttä, ei se oo journalismia, se on eri asia.

Nyhän paljo puhutaan ...verkossa tapahtuvasta kansalaisjournalismista, mut mun mielest siitä ei voi käyttää sanaa kansalaisjournalismi. Se on enemmän ehkä tämmöstä kansalaiskeskustelua.

Yleisön tuottamia sisältöjä perustellaan diskurssissa monin tavoin. Kansalaiskeskustelut kuvataan sekä demokratian että moniäänisen julkisuuden rikkaudeksi: ne tuovat ihmisten ääntä ja kasvoja, vahvistavat demokratiaa ja sananvapautta sekä madaltavat ihmisten kynnyistä osallistua julkiseen keskusteluun. Etenkin verkossa kynnys keskustella nähdään matalaksi:

Nimenomaan verkkolehen kautta kansalaisten osallistuminen sisällönki tuottamiseen on paljo helpompaa, toki ... se on mieleipideosastoo enemmän sekä verkossa että leheessä, mutta ilman muuta se on nimenomaan sanosinko sananvapauden, kielen ja demokra-tianki kannalta todella tärkeitä, että on paikka, missä kansalaiskeskusteluja voidaan käydä.

Kyllä se varmaankin laskee kynnystä osallistua demokraattiseen debattiin. Eri asia on, onks se debatti kaikilta osin relevanttia vai ei, mut kyl se sitä varmasti laskee... ja siltä osin on kysymys myönteisestäkin asiasta.

Osallistumisen perusteet kumpuavat aineistoissa myös kaupallisista intresseistä, halusta kehittää sekä asiakkuussuhdetta että toimittaja-lukijasuhdetta. Vuorovaiku-tuksen uskotaan sitovan ihmistä lehteen asiakkaana ja tilaajana, kuten seuraava kat-kelma ilmentää.

Jos ne saa tekstarinsa tuonne näkyviin, niin ne aattelee, että täähän oli hyvä toimittaja et kyl mun kannattaa tommosta lehteä tilata, kun tuota pääsen sinne noin kivasti esille.

Lukijoiden aktiivisuus keskustelupalstoilla nähdään siis positiivisesti. Kansalaiskes-kustelu sanomalehdessä ei voi diskurssissa tapahtua kuitenkaan ilman journalistista väliintuloa – moderointia ja kontrollia. Tässä ammattimaisen uutistuotannon diskurssi yhtyy kansalaiskeskustelun diskurssiin: journalistin ohjeiden noudattaminen raken-tuu ehdoksi myös hyvälle keskustelulle. Vaikka diskurssissa tuleekin lausutuksi demo-kratiapotentiaali, siinä epäillään kansalaiskeskustelun laatua. Haastateltavien sanoin kyse ei usein ole ”demokraattisesta” tai ”edustavasta” keskustelusta, koska vain pieni piiri, ääripäät tai ”aktivistien eliitti” osallistuvat:

Helkkarinmoinen oma eliittinsä, näistä jotka oli siinä Aamulehdellä mukana, eihän se mikään demokraattinen ääni ollu, mutta siinä kuulu yhden tietyn aktivistien joukon ääni itse asiassa...

Ilmeisesti tietty aktiivinen porukka niitä käyttää. Mut vois sanoa, että kansalaisjournalis-miki se ei oo kuitenkaan kovin laajan kansanosan, ... mä kuvittelisin et se on aika suppee osa sit kuitenkin joka sillai aktiivisesti.

Ehkä se [lukijoiden osallistuminen] saa välillä liiallisen painoarvon, jos kyselyyn vastaa 40 ihmistä ja sen perusteella päätellään, mitä meidän 130 000 lukijaa ajattelevat josta-kin aiheesta.

Tarvetta noudattaa journalistin ohjeita kansalaiskeskustelussa perustellaan myös pulmilla, joita ”suodatamattomaan kansa ääni” synnyttää. Aineistoa lainaten ongel-mallista ovat ”puskasta ampuminen”, roisi kieli, nimimerkin käyttö, populismi ja ääri-mielipiteet, jotka tekevät keskustelusta tulenarkaa. Nämä julkaisijan vastuun kanssa

luovat diskurssissa tarpeen moderoida ja suodattaa keskusteluja verkossakin. Samalla yleisön osallistamisesta tulee aikaa vievää ja kallista.

Lukijan sana, tämmöinen yleisönosasto, on tärkeä. Näppispalstakin vois olla tärkeä, jos vähän katottais, mitä siellä on. Enkä puhu mistään sensuurista, vaan kyllä musta näissäkin pitäis noudattaa journalistin ohjeita ja eettisiä säädöksiä, mitä mekin joudutaan noudattamaan.

Nytku on kaiken maailman suunnitelmii siitä, kuinka lukijoitten pitää päästä toimittamaan tai tuottamaan enemmän lehden aineistoja, vastuuhan säilyy tietysti aina julkaisijalla. Kun resurssit on aika niukat, pitää olla hirveen tarkka, et jonku täytyy kuitenkin ne jutut lukea tarkkaan ja käsitellä ehkä, että miten ne julkastaan ... ettei se mee sellaseks sohimiseks.

Lopuksi

Olen tarkastellut osallistumisen kysymyksen asettumista suomalaisten sanomalehti-toimittajien itseyttä ja ihanteisiin sekä hahmottanut, miten professionaalinen journalismi ja journalistinen kulttuuri muuttuvat. Olen analysoinut haastatteluaineistosta kahta diskurssia: ammattimaisen uutistuotannon diskurssia ja valvotun kansalaiskeskustelun diskurssia. Katson niiden rakentavan yhdessä professionaalisen journalismin diskurssia. Lukijoiden aktiivisuus keskustelupalstoilla ja journalistisen työprosessin apuvoimana rakentuu positiivisesti, mutta tiukoin rajoituksin ja ehdoin. Kuten antamani nimet kertovat, diskurssissa rakentuvat rajat journalismin ja ei-journalismin, journalismin ja kansalaiskeskustelun sekä ammattilaisen ja amatööriin välille. Journalismin varsinainen tekijyys kuuluu ammattilaisille. Vaikka toimittajan ammattiin on vapaa pääsy, ”journalismin peruserätoimittajien” tuntemus piiryy diskursiivisessa neuvottelussa profession pätevyysvaatimuksena. Tämän vuoksi sellaista tietoa pidetään luotettavana, laadukkaana ja riippumattomana, joka on tuotettu professionaalisen journalismin ihanteita ja käytäntöjä soveltaen. Yleisöltä tuleva sisältö voi olla arvokasta ja tärkeää, mutta toimituksen silmissä usein lähtökohtaisesti subjektiivista ja asenteellista, ja lukijakunnan osallistumista journalismin tuotantoon on siten hallittava. Tältä osin suomalaisia sanomalehtiä koskeva haastatteluaineisto 2010-luvun kynnykseltä kertoo samaa kuten tutkimukset valtamediasta muualla: valtamedian toimittajat katsovat tehtäväkseen tarkistaa ja hallita sisältöä ja sen oletettua korkeaa laatua (Domingo ym. 2008, 339–340; Singer 2005; 2007; 2010; Thurman 2008; Heinonen 2011). Huomionarvoista on, että paikallisuus ei näyttäyty aineistossa erityisenä syynä tai alueena, jossa toimittajat orientoituisivat lukijoita kohtaan tai liitoutuisivat heidän kanssaan. Tämä on yllättävää, koska lehdet saavat etenkin verkon välitykseltä lukijoiltaan aineistoa, kuten kuvia.

Tutkituissa lehdissä meneillään oleva journalismin ihanteiden ja käytäntöjen neuvottelu toistaa eri tavoin modernin uutisjournalismin ihannetta autonomisesta toi-

mituksesta ja sanomalehdestä. Huomio on toimittajassa, jonka velvollisuus on noudattaa journalistin ohjeita, olla oikeudentajuinen ja riippumaton ulkopuolisista vaikutuspyrkimyksistä. Journalisti piiryy portinvartijana paitsi suhteessa taloudellisiin ja poliittisiin vaikutuspiireihin myös suhteessa lukijaan ja paikallisiin yhteisöihin: he eivät saa vahingoittaa sanomalehden uskottavuutta ja asemaa luotettavana tiedonvälittäjänä. Tässä mielessä "laatua" uskottavuuden ja yleisen merkittävyyden merkityksessä arvostetaan sanomalehdissä korkealle.

Soffer (2009, 473–474) argumentoi, että objektiivisuus ja osallistuminen kuuluvat erilaisiin journalistisiin kulttuureihin, ja siksi on vaikea uskoa, että ne integroituisivat. Tutkimukseni tukee hänen väitettään: osallistuminen ja objektiivisuus erilaisine maailmankatsomuksineen eroavat toisistaan perustavasti. Tämä tutkimus kertoo myös sen, että objektiivisuuden ja modernin journalismin ihanteet sekä osallistumisen ihanteet ovat läsnä samanaikaisesti ja sekoittuvat toisiinsa. Kilpailevat ja keskenään ristiriitaiset diskurssit synnyttävät hybridejä ihanteita ja uutiskäytäntöjä, jotka resonoivat niin professionaalisen journalismin objektiivisuutta ja riippumattomuutta kuin osallistumisenkin ihannetta. Molempien aladiskurssien läsnäolo kertoo nähdäkseni siten siitä, että toimittajien työn kohde, journalismi, oli muutoksessa ja hahmottui toimituksessa heterogeenisesti ja ristiriitaisesti.

Hybridisyys ja diskurssien limittyminen kiteytyy sellaisten osallistuvien ihanteiden ja käytäntöjen rakentumisena ja sallimisena, joita voi kutsua moderoiduksi keskusteluksi tai sanomalehden kontrolloiduksi moniäänisyydeksi (Soffer 2009). Tärkeää on vaatimus "laadun" varmistuksesta ja se, että profession piirissä syntyneiden ja amatöörien juttujen erottaminen sekä keskustelujen moderointi ovat sanomalehden keskeisiä tehtäviä. Lukijoilla ja yleisöllä nähdään näin rooli journalistisen prosessin apuvoimana mutta niin, että se tapahtuu profession vakiintunein säännöin ja periaattein. Samaan aikaan kun journalistit kutsuvat yleisöä mukaan, he ylläpitävät valtaansa.

Verrattuna kansalaisjournalismin vaatimukseen (Rosen 2008), aineistossa journalistit tarjoavat yleisölle kyllä mahdollisuuksia olla mukana journalistisessa prosessissa, mutta he eivät kyseenalaista riippumattomuutta journalistin ihanteena. Riippumattomuuden periaatteen uudelleen tuottaminen on keskeistä: avoin henkilökohtaisten arvojen, intressien ja tulkintojen artikulaatio ei edelleenkaan sovi journalistien itsesymmärrykseen "hyvästä" journalismista tai yleisökäytännöstä. Tästä kertoo myös se, että aineistosta puuttuivat merkit siitä, että professionaalinen sisällön kontrolloinnin logiikka olisi ollut tutkimusajankohtana jäsentymässä uudelleen niin, että journalismin ja tiedon tuottamisen läpinäkyvyys ja yleisön osallistuminen näyttäytyisivät toiminnan ihanteina.

Puhuessaan tarpeesta tarkistaa kansalaisilta tullutta materiaalia toimittajat eivät reflektoineet, miten tietoa tuotetaan ja miten asiantuntijoiden välittämä tieto on sidoksissa intresseihin. Jos Schudsonin ja Andersonin (2009) tapaan korostetaan, että tieto on aina sosiaalisesti rakentunutta ja faktojen tarkistaminen ja hallinta on poliittista, journalismin riippumattomuuden korostaminen tulee ongelmalliseksi. Toisaalta aineisto voi kertoa uutisverkoston toimintatavasta (Tuchman 1978): vakiintuneiden lähteiden korkea asema journalististen tietolähteiden verkostossa suojelee

heidän asemaansa luotettavina lähteinä, kun uusien lähteiden eli lukijoiden ja pienien yhteisöjen on kamppailtava asemasta ja uskottavuudesta. Kyse on myös siitä, että rutiinilähteiden lähteiden seuraaminen on kiireessä oletettavasti helpompaa ja nopeampaa, myös paikallisella tasolla. Väliverron ja Kunelius (2009, 245) toteavat, että kiristyvässä kilpailussa uusien poliittisten toimijoiden havaitseminen ja ymmärtäminen on usein kallista verrattuna tuttujen koneistojen seuraamiseen. Tämä voi nähdäkseni selittää vaikeutta tuoda yleisö luontevaksi osaksi journalismin sisällön tuotantoa paikallisella(kaan) tasolla – sen mukaan ottaminen on aikaa vievää ja kallista. Hallinin ja Bensonin (2007) havainnon tapaan näyttää siltä, että kiristyvässä taloudellisessa tilanteessa uutiset hankitaan sieltä, mistä tieto on helposti ja halvalla saatavilla.

Osallistumisen ihanteen neuvottelu ei siten ole irrallinen suomalaisten sanomalehtien haasteellisesta liiketoiminnallisesta tilanteesta ja epäselvistä tulevaisuuden näkymistä. Se, että suomalaiset sanomalehtitoimittajat elävät kilpailun ja kiireen ympäristössä ja ovat huolissaan työpaikoistaan, kuului aineistossa. Tulos- ja tehokuusvaatimukset laskeneiden levikkien ja irtisanomisten kanssa ovat merkinneet sanomalehtitoimitusten resurssien niukkenemista. Tämä on lisännyt journalistien keskinäistä kilpailua, kiirettä ja kuormittumista (Nikunen 2011), joten yleisön osallistuminen on myös resurssi- ja aikakysymys. Se nähdäkseni selittää osaltaan myös sitä, miksi toimituksesta ulos amatöörien suuntaan heitetyssä kutsuhuudossa kuului 2010-luvun kynnyksellä uhkakuvia. Se voi selittää myös sitä, miksi lukijoiden osallistuminen kytkeytyi aineistossa satunnaisesti paikallisen uutistiedon tuottamiseen ja siihenkin liittyi rajoituksia ja uhkia. Vaikuttaakin siltä, että kilpailun ympäristö suuntaa toimittajia nostamaan profiliaan korostamalla omaa panostaan ja kommentoivaa aineista journalismin tuotannossa sekä pyrkimällä tuottamaan näkyvää lisäarvoa lukijalle (ks. Väliverron & Kunelius 2009, 244). Koska suomalaisilla lehdillä ja journalisteilla on aiempaa vähemmän kontrollia julkisuudessa liikkuvaan informaatioon, tarve toimia portinvartijana voidaan tulkita myös yritykseksi ylläpitää valtaa kontrolloida julkisuutta. Tässä mielessä tulokset kertonevat siitäkin, miten professionaalinen valta toimii ja kytkeytyy ammatillisiin, poliittisiin, taloudellisiin ja sosiaalisiin rakenteisiin (Schudson & Anderson, 2009; Hermida & Thurman 2008).

Lopuksi on muistettava, että artikkelin pohjalla oleva tutkimus nojaa suhteellisen pieneen haastatteluaineistoon ja toimii siksi suuntaa-antavana. Vaikka diskurssit muovaavat käytäntöjä, ne voivat olla eritahtisia. Siksi haastattelumetodia voitaisiin täydentää etnografisella havainnoinnilla toimituksessa. Se, missä määrin tulokset journalistien käsityksistä ovat nyt neljä vuotta myöhemmin ajantasaisia, jää auki. Yleisön osallistumisen käytännöissä on kyse sanomalehtien tulevaisuuden kannalta niin keskeisestä kysymyksestä, että kehitystyö ja muutokset varmasti jatkuvat. Viime vuodet lehtitalot ovat kuitenkin keskittyneet niin voimakkaasti lehtien välisen yhteistyön kehittämiseen, että yleisön osallistumisen käytännöt tuskin mullistuvat salamanopeasti. Nopeita muutoksia ei ole perusteltua odottaa myös omaksu- man teoreettisen viitekehyksen kautta. Olen lähestynyt journalistisen työn kohdetta muuttavana, heterogeenisenä ja sisäisesti vastakohtaisena. Tämä auttaa välttämään

päätelmän, jonka mukaan hidas muutos, epäjohtonmukaisuudet, keskenään kilpailevat käytännöt ja diskurssit kertoisivat journalistien epäonnistumisesta ymmärtää osallistumisen ”oikea” merkitys ja kehittää työtä (ks. Wardle & Williams 2010). Sen sijaan tutkimus osoittaa, että muutos työn kohteen ymmärtämisessä on tyypillisesti hidas, ristiriitainen ja organisaatiot kehittävät toimintaa olemassa olevaan kulttuuriin ja historiaan pohjaten.

Kirjallisuus

- Ahva, Laura (2010). *Making News with Citizens. Public Journalism and Professional Reflexivity in Finnish Newspapers*. Tampere: Tampere University Press.
- Ahva, Laura (2012). Public journalism and professional reflexivity. *Journalism* 14: 6, 790–806.
- Andén-Papadopoulos, Kari & Pantti, Mervi (2013). Re-imagining Crisis Reporting: Professional Ideology of Journalists and Citizen Eyewitness Images. *Journalism* 17: 7, 960–977.
- Deuze, Mark (2005). What is Journalism? Professional Identity and Ideology of Journalists Reconsidered. *Journalism. Theory, Practice & Criticism* 6: 4, 442–464.
- Domingo, David; Quandt, Thorsten; Heinonen Ari; Paulussen Steve; Singer, Jane B. & Vujnovic, Marina (2008). Participatory Journalism Practices in the Media and Beyond. *Journalism Practice* 2: 3, 326–341.
- Fairclough, Norman (2003). *Analysing Discourse: Textual Analysis for Social Research*. London: Routledge.
- Fairclough, Norman & Wodak, Ruth (1997). Critical Discourse Analysis. An Overview. Teoksessa: van Dijk, T.A. (toim.). *Discourse Analysis: A Multidisciplinary Introduction*. London: Sage, 258–284.
- Gillmor, Dan (2006). *We the Media. Grassroots Journalism by the People for the People*. Sebastopo: O’Reilly.
- Haas, Tanni (2007). *The Pursuit of Public Journalism. Theory, Practice and Criticism*. New York & London: Routledge.
- Hallin, Daniel & Benson, Rodney (2007). How States, Markets and Globalization Shape the News. *European Journal of Communication* 22: 2, 21–48.
- Harrison Teresa M. & Barthel, Brea (2009). Wielding New Media in Web 2.0: Exploring the History of Engagement with the Collaborative Construction of Media Products. *New Media & Society* 11: 1&2, 155–178.
- Heikkilä, Heikki (2001). *Ohut ja vankka journalismi. Kansalaisuus suomalaisen uutisjournalismin käytännöissä 1990-luvulla*. Tampere: Tampere University Press.
- Heinonen, Ari (2011). The Journalist’s Relationship with Users: New Dimensions to Conventional Roles. Teoksessa: Singer, Jane; Hermida, Alfred; Domingo, David; Heinonen, Ari; Paulussen, Steve; Quandt, Thorsten; Reich, Zvi & Vujnovic, Marina (toim.). *Participatory Journalism. Guarding Open Gates at Online Newspapers*. Chichester: Wiley–Blackwell, 34–55.
- Heinonen, Ari & Domindo, David (2009). Blogit journalismin muutoksen merkinä. Teoksessa: Välvirronen, Esa (toim.). *Journalismi murroksessa*. Helsinki: Gaudeamus, 68–90.
- Hermida, Alfred & Thurman, Neil (2008). A Clash of Cultures. The Integration of User-generated Content within Professional Journalistic Frameworks at British Newspaper Websites. *Journalism Practice* 3: 2, 343–356.
- Hujanen, Jaana (2008). RISC Monitor Audience Rating and its Implication for Journalistic Practice. *Journalism. Theory, Practice, Criticism* 9: 2, 182–199.
- Hujanen, Jaana (2009). Kiinnostavaa vai tärkeää. Ihmisläheisen journalismin kaksi polkua. Teoksessa: Välvirronen, Esa (toim.). *Journalismi murroksessa*. Helsinki: Gaudeamus, 112–128.
- Hujanen, Jaana. (2011). ”Johtosuhteet on tehty hirveen selkeeks” – Toimituksellisen johtamisen ja autonomian liikkeitä. *Journalismikritiikin vuosikirja / Media & viestintä* 34: 1, 22–30.
- Juntunen, Laura (2009). Kiireen ja kilpailun haasteet journalistiselle etiikalle. Teoksessa: Välvirronen, Esa (toim.). *Journalismi murroksessa*. Helsinki: Gaudeamus, 171–192.
- Kansallinen Mediatutkimus* 2011. Helsinki: Levikintarkastus Oy.
- LT-levikkitilasto* 2011. Helsinki: Levikintarkastus Oy.

- Lewis, Seth C. (2012). The Tension between Professional Control and Open Participation: Journalism And its Boundaries. *Information, Communication & Society* 13: 1, 19–36.
- Lewis, Seth C.; Kaufhold, Kelly & Lasorsa, D.L. (2010). Thinking about Citizen Journalism. *Journalism Practice* 4: 2, 163–179.
- McNair, Brian (1998). *The Sociology of Journalism*. London: Arnold.
- Matheson, David (2004). Weblogs and Epistemology of the “News”: Some Trends in Online Journalism. *New Media & Society* 6: 4, 443–468.
- Nikunen, Kaarina (2011). *Enemmän vähemmällä: laman ja teknologisen murroksen vaikutukset suomalaisissa toimituksissa 2009–2010*. Tampere: Tampereen yliopisto Viestinnän, median ja teatterin yksikkö.
- Pantti, Mervi (2009). Tunteellisempaa journalismia. Teoksessa: Väliverronen, Esa (toim.). *Journalismi murroksessa*. Helsinki: Gaudeamus, 193–206.
- Ripatti-Torniainen, Leena (2011). Kykenevä kansalainen ja sivistyvä ihminen. Varhaisen public journalismin sivistyslunne kehityshaasteena kansalaisjournalismille. *Media & viestintä* 34: 3, 4–22.
- Rosen, Jay (1991). Making Journalism More Public. *Communication* 12: 4, 267–284.
- Rosen, Jay (2008). *A Most Useful Definition of Citizen Journalism*. PressThink: Ghost of Democracy in the Media Machine. Saatavilla: http://archive.pressthink.org/2008/07/14/a_most_useful_d.html (luettu 5.3.2012).
- Schudson, Michael (2001). The Objectivity Norm in American Journalism. *Journalism. Theory, Practice & Criticism* 2: 2, 149–190.
- Schudson, Michael & Anderson, Chris (2009). Objectivity, Professionalism, and Truth Seeking in Journalism. Teoksessa: Wahl-Jorgensen, Karin & Hanitzsch, Thomas (toim.). *The Handbook of Journalism Studies*. New York: Routledge, 88–101.
- Scolari, Carlos Alberto (2009). Mapping Conversations about New Media: the Theoretical Field of Digital Communication. *New Media & Society* 11: 6, 943–964.
- Singer, Jane B. (2005). The Political J-Blogger. Normalizing’ a New Media form to Fit old Norms and Practices. *Journalism. Theory, Practice & Criticism* 6: 2, 173–198.
- Singer, Jane B. (2007). Contested Autonomy: Professional and Popular Claims on Journalistic Norms. *Journalism Studies* 7: 1, 2–18.
- Singer, Jane B. (2010). Quality Control: Perceived Effects of User-Generated Content on Newsroom Norms, Values and Routines. *Journalism Practice* 4: 2, 127–142.
- Soffer, Oren (2009). The Competing Ideals of Objectivity and Dialogue in American Journalism. *Journalism. Theory, Practice & Criticism* 10: 4, 473–491.
- Thurman, Niel (2008). Forums for Citizen Journalists? Adoption of User Generated Content Initiatives by Online News Media. *New Media and Society* 10: 1, 139–157.
- Tuchman, Gay (1972). Objectivity as Strategic Ritual: an Examination of Newsmen’s Notions of Objectivity. *American Journal of Sociology* 77: 4, 660–679.
- Tuchman, Gay (1978). *Making News – A Study in the Construction of Reality*. New York: The Free Press.
- Väliverronen, Jari & Kunelius, Risto (2009). Poliitiikan journalismi medioitumisen aikakaudella. Teoksessa: Väliverronen, Esa (toim.). *Journalismi murroksessa*. Helsinki: Gaudeamus, 225–247.
- Örnebring, Henrik (2013). Anything You Can Do, I Can Do Better? Professional Journalists on Citizen Journalism in Six European Countries. *The International Communication Gazette* 75: 1, 35–53.
- Wardle, Claire & Williams, Andy (2010). Beyond User-Generated Content: a Production Study Examining the Ways in Which UGC is Used at the BBC. *Media, Culture & Society* 32: 5, 781–799.
- Wodak, Ruth (2001). What CDA is about – a Summary of its History, Important Concepts and its Developments. Teoksessa: Wodak, Ruth & Meyer, Michael (toim.). *Methods of Critical Discourse Analysis*. London: Sage, 1–13.